

KÖNYVISMERTETÉS

Szabó László András

Magyarország és a Nyugat-Szaharai válság

Hungary and the Western Sahara crisis

Absztrakt

A könyv szerzője a nyugat-szaharai konfliktus avatott szakértője Besenyő János, az Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskolájában működő Afrika Kutató Központ vezetője. A szerző új könyvében több oldalról megközelítve vizsgálja Nyugat-Szahara, hivatalos nevén a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság és Magyarország történeti és politikai kapcsolatait.

Kulcsszavak: Nyugat-Szahara, Magyarország, biztonságstudomány, rendőrség

Abstract

The author of the book is János Besenyő, leader of the Africa Research Centre at the Doctoral School on Safety and Security Sciences of the Óbuda University and acknowledged expert of the Western Sahara conflict. The author examines in his new book from several aspects the historical and political connections between Western Sahara, the official name is Sahrawi Arab Democratic Republic, and Hungary.

Keywords: Western Sahara, Hungary, security science, police

Ezekbe beleértendőek az évekig tartó levéltári kutatások, a szerző saját missziós tapasztalatai, illetve más a nyugat-szaharai békeművelésben szolgáló rendőrök és katonák visszaemlékezései, tapasztalatai, valamint a témával foglalkozó széleskörű irodalom. Különösen fontos, hogy „*a magyar rendőrök az ENSZ nyugat-szaharai műveletében*” című fejezetben egy olyan időszakot és eseményeket

dolgozz fel a szerző, mely idáig tudományos alaposággal nem történt meg. Kiemelt jelentőségű a műveletben résztvevő rendőrök körében végzett kérdőíves kutatás, és annak eredménye. A kötetet áthatja a Besenyő János személyes tapasztalata, amit a nyugat-szaharai műveletben szerzett, így egyszerre kap az olvasó tudományos művet és személyes úti leírást, mely írói jellegzetesség csak a nagy utazók és kutatók sajátja. A kötet a terület földrajzának, élővilágának bemutatásával kezdődik, majd a gazdasági mutatók következnek. Ebből meg tudható, hogy Nyugat-Szaharában a foszfáton kívül főleg vasérc, uránium, titán, földgáz és kőolaj található, de egyes kutatók szerint jelentős vanádium készleteket is rejt a föld mélye. Ennek ellenére a kötetből kiderül, hogy a konfliktus nem gazdasági jellegű, hanem elsősorban legitimációs kérdést jelentett II. Hasszán számára, amely ez esetben az ősi marokkói földek visszaszerzését jelentette. Ezután következik a saharáviak társadalmáról készült fejezet, amelynek ismerete fontos a jelenségek megfelelő elhelyezése és értelmezése szempontjából. A szerző így látja, a saharáviak társadalmi szerkezete más saharai nomád-félnomád népcsoportokhoz hasonló, de több szignifikáns különbség is megfigyelhető. Ezután a terület történelmével foglalkozik, ahol ismerteti a spanyol hódítás és két évszázados megszállás időszakát. A spanyol uralom elleni lázadások és felkelések leverésében a spanyol légióban szolgáló helyi származású katonák komoly szerepet játszottak, de később nagy részük csatlakozott a saharávi törzsek által megalakított Saharai Felszabadítási Mozgalomhoz, amely a terület függetlenségéért harcolt. A szerző hosszasan és aprólékos pontossággal mutatja be a spanyol-marokkói-mauritániai és saharávi felek közötti tárgyalásokat, majd a másfél évtizedig zajló háborút, párhuzamba helyezve a valós történésekkel. Láthatjuk, hogy 1991-ben az ENSZ - a felek tényleges beleegyezése nélkül - létrehozta a nyugat-szaharai békeműveletet, amelynek egyik fontos része volt a Clinton adminisztráció támogatásával létrejött Azonosítási Iroda. A szerző pontos adatokkal alátámasztva mutatja be a szavazás előzményeit és lebonyolítását és összegzésében megjegyzi, úgy tűnik, hogy a nemzetközi közösség is elhatározta végre, hogy szükséges lenne lezárni az afrikai kontinens egyik legrégebb óta tartó konfliktusát.

A következő nagyobb fejezet „*Az Osztrák - Magyar Monarchia gyarmati törekvései a mai Nyugat-Sahara területén*” címet viseli. A szerzőnek a másfél évtizedes kutatása során szinte véletlenül jutott tudomására, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia 1899-ben majdnem megvásárolta a Rio de Oro – a mai Nyugat-Sahara – területét. A Habsburgok gyarmatosítási törekvései egybeestek a vezető európai államoknak a XV-XVI. században megkezdett a gyarmatosítási cselekményeivel. A szerző bemutatja ezen sikertelen vállalkozásokat, majd megállapítja, hogy a sikertelen gyarmatosítási kísérletek bukását főként

az okozta, hogy bár a birodalom belekezdett egy óvatos flottafejlesztésbe és kívánatos volt számára a gyarmatosítás, az ahhoz szükséges lépések véghezvitele nem történt meg. Érdekesség, hogy végül a Monarchia mégiscsak szerzett egy törpe gyarmatot Kínában, amelyről az I. világháború utáni jóvátételek során le kellett arról mondania Ausztriának és Magyarországnak is. Majdnem sikerült a mai Nyugat-Szaharát is megszerezni, ugyanis 1898-ban, miután a spanyolok elvesztették a Kubáért vívott háborút, több gyarmatukat is kénytelenek voltak átengedni a győztes Amerikai Egyesült Államoknak, illetve többet áruba bocsátottak, hogy képesek legyenek kifizetni a vesztes háború költségeit. Így kezdtek tárgyalásokat az Osztrák-Magyar Monarchiával is, de végül az üzlet nem jött létre. A következő, magyar szempontból szintén érdekes fejezet a „*Magyar önkéntesek a Spanyol Idegenlégióban*” címet viseli. A Légió Spanyolország egyik hatékony eszközeként szolgált az afrikai gyarmatok megvédelmezésében, és hasonlóképpen a francia idegenlégióhoz, az állomány egy része itt is külföldről érkezett. Érdekes módon az itt szolgáló magyarokról Besenyő kivételével még senki sem írt, ez számomra tudományos újdonság és hadtörténeti visszatekintés is egyben. A leghosszabb és talán a legnagyobb érdeklődésre számot tartó fejezete a könyvnek „*A nyugat-szaharai kérdés a magyar levéltári források tükrében 1996-ig*” címet viseli, amelyben a szerző a kezdetek kezdetétől követi végig a nyugat-szaharai konfliktust a magyar levéltárakban található, nagyrészt titkos dokumentumok alapján. Izgalmas az a nézőpont, amiből a Szerző az elemzést végzi, ez nem más mint a magyar szempontok és érdekek megjelenítése. Magyarország nem határozta el, kit támogat, már csak azért sem, mert a Szovjetunió sem foglalt hivatalosan állást a kérdésben. A Szerző bemutatja, hogy a magyar diplomácia milyen erőfeszítéseket tett meg a konfliktus kezelésére és a Szovjetunió felé való megfelelésre. Így például a Magyar Szolidaritási Bizottság 1980-ban segélyszállítmányt küldött a Polisario Frontnak. Ennek keretében saharávi sebesültek kaptak gyógykezelést Magyarországon. A magyar diplomácia nyomon követte a tűzszüneti megállapodást és a MINURSO létrehozását is, ugyanis 1991. szeptember 6-án a világszervezet erőteljes ráhatására a szembenálló felek tűzszünetet kötöttek egymással, és megkezdte a munkáját a megállapodás betartását ellenőrző, illetve a referendumot előkészítéséért és lebonyolításáért felelős békeművelő, a MINURSO. Később az ENSZ kérésére rendőröket is küldtünk a műveletbe, de a nyugat-szaharai kérdés fokozatosan lekerült a napirendről, azzal egyre kevésbé foglalkozott a magyar külügyi szolgálat. Ezt bizonyította az is, hogy a korábbi tervekkel ellentétben nem csak hogy nem küldtek magyar katonákat a MINURSO állományába, de az ott szolgáló rendőröket is hazahívták, annak ellenére, hogy az ENSZ maradásukat kérte.

A következő fejezet a „*Magyar rendőrök az ENSZ nyugat-szaharai műveletében*” részben erről is szól. Egyébként a számomra ez a fejezet a könyv legizgalmasabb része, ugyanis tudományos alapossággal ezen művelet korábban nem került feldolgozásra, annak ellenére, hogy a magyar rendőrök kisebb megszakításokkal 1996-tól kezdődően 2001-ig részt vettek a MINURSO tevékenységében. Ebben a fejezetben a szerző a magyar rendőrség ezen szerepét dolgozza fel. Ehhez az ENSZ nyugatszaharai békeműveletét fontos ismernünk és a magyar rendőrök részvételét az Azonosítási (a népszavazást előkészítő) Iroda tevékenységében, amelyet az ENSZ Biztonsági Tanácsának 690. (1991. április) határozata alapján hoztak létre a MINURSO egyik szervezeteként. Az azonosítási folyamat hivatalosan 1993. november 3-án kezdődött, de a szembenálló felek egyet nem értése miatt többször felfüggesztésre került. A szerző ábrák segítségével mutatja be az iroda felépítését és működését, a választásra jogosultak 2003-as létszámát és listáját. Az iroda hivatalosan 2003-ig nyaráig működött, amikor bezárt és az anyagait Genfbe átszállították. Ugyancsak érdekes a rendőri kontingens tevékenysége, aminek a felállítását az ENSZ főtitkár az S/22464. számú jelentésében kezdeményezte. Az első 100 rendőrtisztet elsősorban biztonsági feladatokra jelölték ki, illetve arra, hogy segítsék a népszámlálást előkészítők munkáját. A rendőri jelenlét így a szavazás első pillanatától kezdve megvolt. Időközben a rendőrök már nem csak az Azonosítási Iroda tevékenységét segítették, de felhatalmazást kaptak a területen szolgáló marokkói rendőri erők tevékenységének megfigyelésére is, hogy azok ne akadályozhassák az ENSZ tevékenységét. A szerző külön kitért arra, hogy az eredetileg tervezett állományt nem volt egyszerű összegyűjteni, amit a létszámadat folyamatos változásával mutat be. Amikor az ENSZ létszámbővítésre rendőröket kért a tagállamoktól, elsők között reagált pozitívan hazánk és 1995 februárjában 13 rendőrt küldött. Ugyan a Világszervezet először a katonákat kért, de a Honvédelmi Minisztérium elutasította a misszióban történő részvételt, míg a Belügyminisztérium viszont vállalta egy kisebb, eredetileg 15 fős kontingens felállítását. Az idő rövidege miatt az állomány kiválasztása, és a felkészítés szinte azonnal megkezdődött. Jelentkezés és felkérés alapján történt a kiválasztás. Az angol nyelv megfelelő szintű megléte kiemelten fontos volt, ezt szintfelmérőn tesztelték a jelölteknel. A felkészítés szakmai része igen kemény volt, nagy elvárásokat támasztottak a jelentkezőkkel szemben, és a kiképzők több alkalommal is jelezték, hogy aki nem képes a megfelelő szinten teljesíteni, attól azonnal megszabadulnak Végül egy 13 fős kontingens került ténylegesen kiküldésre. A szerző plasztikusan bemutatja az utazást és a télből éppen csak megérkezett magyarok találkozását a sivataggal: „*Birkóztak a meleggel és igyekeztek alkalmazkodni*”. A magyar rendőrök az érkezésük után azonnal

megkezdtek a misszió specifikus felkészülést. Gyakorlatok és nyelvi felmérések töltötték ki napjaikat, illetve gépkocsivezetésből gyakorlati vizsgát kellett tenniük sivatagi körülmények között. A sikeres vizsgát követően pedig beosztásba helyezték őket. Arra, hogy a 13 rendőr egyszerre egy helyszínen lehessen, szinte nem is volt lehetőség a misszió ideje alatt. Mivel a rendőri kontingens parancsnoka nagyon elégedett volt a magyar rendőrök felkészültségével, sok magyar rendőr rögtön parancsnoki státuszt kapott. Volt olyan időszak, amikor a misszióhoz tartozó egyetlen körzetben, Tindufban magyar volt a körzetparancsnok, a misszióhoz tartozó hat rendőrkapitányságon pedig hat magyar rendőrkapitány szolgált. A rendőrök szolgálati feladatai nagyrészt azonosak voltak, megfeleltek az itthoni rendőri tevékenységnek. A szerző a feladatok bemutatása mellett azok nehézségeit is megmutatja, ezek végrehajtása főképp a kulturális szokások miatt volt nehéz. Ennek okán az azonosítással kapcsolatos feladatok végrehajtása nem volt mindig egyszerű. A rendőri erőben ugyanis nem szolgált kellő létszámban nő, így sokszor majdnem meghiúsult az ujjenyomat rögzítése a szavazásra jelentkező saharávi nők esetében. További nehézséget jelentett, hogy a magyar rendőri csoport tagjainak jelentős része családos volt, ezért a család hiánya rányomta a bélyeget a kint tartózkodásukra. A kapcsolattartás a hozzátartozókkal nem volt könnyű. Ekkor a rendőriegység létszáma 92 fő volt, amelyben a magyar rendőri kontingens volt a második legnagyobb létszámú rendőri csoport, amely rendőri, rendészeti feladatokat látott el az alábbiak szerint: személyazonosítás, adatbegyűjtés személyekről, személy-és objektumvédelem, az iratanyag átadása, járőrözés és megfigyelés, kiképzésben való részvétel, biztonságtechnika kiválasztása és működtetése, tanácsadás, menekültek visszatelepítése, bűnügyi nyomozati tevékenység, együttműködés a menekültügyi irodával. A sikeresen befejezett misszió után hazatérő rendőrök munkáját elismerték, többeket előléptettek, kitüntettek. Ezután Magyarország vállalta, hogy a 13 fős rendőri kontingenst folyamatosan kint állomásoztatja. A második turnus a korábban kint szolgált rendőrök tapasztalatainak felhasználásával már pontosabb felkészítést kapott, de alkalmasságukat már csak rövid ideig tudták bizonyítani mivel 1997 augusztusára ismét befagyott a békefolyamat, így lecsökkent a rendőri egység létszáma. Hét rendőr köztük egy magyar maradt az irodában. Bár az ENSZ nem szüntette meg a rendőri egységet, de nem is pótolta azokat a rendőröket, akiknek a szolgálati ideje lejárt, így 1997. június 2-án, amikor az utolsó három is elhagyta Nyugat-Szaharát, már csak névleg létezett rendőri erő a misszióban. Közben a szembenálló felek megegyeztek, így a világszervezet ismét felkérte a tagországokat, hogy küldjenek rendőröket a MINURSO állományába. A tagországok pozitívan reagáltak a felkérésre. 1999. június végére már 52 főből állt a rendőri egység, de magyar rendőr továbbra

sem szolgált a területen. Végül Magyarország – többszöri megkeresésre – ekkor egy öt fős csoportot küldött a misszióba, de az újabb csökkentések miatt 2001 elejére már csak egy magyar rendőr, Tószegi Lajos r. alezredes tartózkodott Nyugat-Szaharában. Ezután magyar rendőr már nem szolgált a műveletben, bár kiemelkedő tevékenységüket még sokáig emlegették, sőt a Világszervezet szerette volna, ha újabb rendőröket küldünk Nyugat-Szaharába, de erre már nem került sor. A szerző külön kihangsúlyozta, hogy a magyar rendőrök megfelelő színvonalon, szakértelemmel látták el feladatukat és képviselték hazájuk a misszióban. Magyar rendőrök közül összesen 25 rendőr teljesített hosszabb rövidebb ideig szolgálattal Nyugat-Szaharában, akik közül többen részt vettek a szerző által végzett kérdőíves kutatásban, illetve interjút adtak számára. Bár a kérdőíves kutatás eredményeit beépítésre kerültek a könyvbe, az interjúk már kevésbé. Ennek tükrében érdemes lenne egy külön kötetet szánni a magyar rendőrökkel készült interjúk megjelentetésére, hasonlóképpen, mint ahogy a szerző ezt korábban megtette az afrikai műveletekben szolgált magyar katonákkal.

A következő fejezet a „*Magyar katonák az ENSZ nyugat-szaharai műveletében*”, amelyben a szerző a magyar katonák tapasztalatait mutatja be. Bár 1980-tól figyelte a magyar vezetés az ENSZ műveleteket, azokba csak az 1980-as évek végén kapcsolódott be, de csak korlátozottan. Bár 1993-ban a katonai vezetés visszautasította a nyugat-szaharai műveletben történő részvételt, az ENSZ Békeművelési Igazgatósága 1998 elején ismét megkereste a magyar vezetését, amely egy kisebb katonai kontingens kiküldésére tett ígéretet. Ez végül 2001-re valósult meg, sőt rövidesen magyar tábornok nyerte el a misszió katonai parancsnoki pozíciójára kiírt pályázatot és azt megszakítások nélkül három éven keresztül látta el. Ebben a fejezetben nyomon követhetjük a katonák mindennapos tevékenységét, mint például a tűzszünet ellenőrzését, megfigyelni a szembenálló felek tevékenységét, lépéseket tenni a politikai foglyok érdekében, részt venni a hadifogoly cserék lebonyolításában, segíteni a menekültek hazatelepítését, valamint részt venni az azonosítási folyamat és a népszavazás megszervezésében. Ezek közül azonban jó pár a mai napig sem valósult meg. A szerző bemutatja azokat a nemzetközi és politikai törekvéseket, melyek a szervezet felállítását és tevékenységét végig kísérték, hogyan igyekezett Marokkó először blokkolni a műveletet, majd később a saját befolyása alá vonni és hogyan nehezítették a békefenntartók munkáját a szembenálló felek. Olvashatunk a békefenntartók napi tevékenységéről, nehézségeikről, amelyeket az aknák, a barátságtalan időjárás, az ellátási nehézségek, vagy a terrrorszervezetek tevékenységének erősödése jelentenek. A szerző ezek mellett bemutatja a magyar belpolitikai változásokat és azok hatását a nemzetközi missziókban való magyar részvételre is, ugyanis 2006 végén felmerült, hogy Magyarország kivonná

a katonákat Nyugat-Szaharából, de erre végül nem került sor. A misszió szolgáló katonákból is többen kitöltötték a szerző által készített anonim kérdőívet, amelyek tapasztalatai szintén megjelennek a fejezetben.

Besenyő János olyan kutatást végzett és publikált Magyarország nyugat-szaharai tevékenységével kapcsolatosan, amire eddig nem volt példa. Mindez az évekig tartó levéltári kutatások, az interjúk és kérdőívek eredményei, valamint száznál is több tudományos publikáció felhasználásával készülhetett el. A könyvből egyértelművé válik az olvasó számára a szerző kíváncsisága és a téma iránti elkötelezettsége, valamint a magyar békefenntartás javításának szándéka. Ezáltal még életszerűbbé válik a könyv, amit nem csupán olvass az ember, hanem tényleg elolvassa, belemerül és az magával ragadja. Külön kiemelendő számomra, mint a migráció jelenségével foglalkozó kutatónak, hogy azon rendőrök tapasztalatait, akik részt vettek a műveletben a jelen válságai hasznossá teszik. A migráció jelensége a könyvben is markánsan szerepel, a kulturális, vallási szokások és különbségek a menekültekkel és migránsokkal együtt jelennek meg. A migráció kezelésében, az ügyek elbírálásban a határőrizetben résztvevő szervezetek számára hasznosításuk már most is elengedhetetlen. Ezen tudást fel kell használni, éppen ezért Besenyő János kötetét jó szívvel ajánlom az Afrika részéről érkező biztonságpolitikai kihívások, az afrikai magyar békeműveletek, illetve a magyar-külföldi kapcsolattörténet iránt érdeklődő olvasó figyelmébe.

Felhasznált irodalom

Besenyő J. (2020): *Magyarország és a nyugat-szaharai válság*. Budapest: Monarchia Kiadó Óbudai Egyetem, 460.